

foto: Jonals

MARTENS OG THORVALDSEN

Ditlev Martens hører ikke til de store Kunstnere, og han vilde sandsynligvis være gaaet helt i Forglemmelse, hvis han ikke under sit Romer-Ophold havde været saa nøje knyttet til Thorvaldsen og i sit Billede af Leo XII's Besøg i Thorvaldsens Atelier havde givet os et Indtryk af de Omgivelser, hvori vor store Landsmands Værker blev til. Billedet hænger nu i Thorvaldsens Musæum og har, skønt det ikke er noget stort Kunstværk og trods sin digteriske Frihed, den Lokalkolorit, som en Beskrivelse faar, naar Fortælleren i aarevis har færdedes paa Stedet. Maa-ske kan det have nogen Interesse at følge Billedets Tilblivelse og Martens' Liv i Rom, som det fremgaar af hans egne Breve.

Ditlev Martens var født i Kiel 1795 og uddannedes ved Akademiet i København til Arkitekturmaler. Frederik VI synes at have lært ham at kende under sine Ophold paa Louisenlund hos sin Svigerfader, Prins Carl af Hessen. Martens skriver i sin første Ansøgning d. 20. Dec. 1824 til Fonden ad usus publicos, at Kongen i 4 Aar har givet ham en maa-

nedlig Understøttelse paa 20 Rdl. Sølvmynt, og at det har behaget ham at værdige hans Arbejder Opmærksomhed ved at modtage samme. Da Martens i 1825 fik et Rejsestipendium af Fonden paa 600 Rdl. aarlig i 2 Aar, føjede Kongen dertil 240 Rdl. aarlig i samme Tid af sin Chalkasse.

Den 5. Juli 1825 forlod Martens København og sejlede til Kiel. Derfra tog han til Louisenlund, hvor Frederik VI opholdt sig, og fik d. 16. Juli Audiens hos Kongen. Denne lovede ham, at hans Stipendium skulde blive forlænget, naar de to Aar var udløbet; et Løfte, Martens gentagne Gange paaberaabte sig i sine Breve fra Rom. Derfra rejste han til Berlin, hvor han opsøgte Schinkel for at lære arkitektonisk Opstilling af hans elegante Arkitektur-Tegninger. Han blev 18 Dage i Berlin og rejste derefter videre til Dresden, hvor den aarlige Kunstudstilling netop fandt Sted. Dresdner-Kunsten interesserede ham imidlertid ikke, hvorimod han fængsledes af Canalettos Billeder, der hang »in der Dubletten-gallerie«. Han yttre især sin Beundring for hans Gengivelse af »Sollyset uden sorte Skygger«.

Fra Dresden rejste han gennem sachsisk Schweiz og videre til Nürnberg, hvor han lærte at kende og beundre Gothiken. Længslen efter selv at udføre noget drev ham videre til München, hvor han straks begyndte at arbejde. Han tegnede Interiører fra Kirkerne, men fortæller, at den bayerske Konges Død hindrede ham i at fuldende sit Arbejde, da alle Piller og Altre blev overtrukket med sort Klæde. Kun en lille Skizze blev færdig, som han sendte hjem til Akademiets Præses, Prins Christian Frederik, der havde vist ham stor Interesse. Han fortæller i et Brev til Jonas Collin, at han desuden studerede Middelalderens Costumer i München. Derfra gik Rejsen videre over Salzburg, Brenner, Verona og Vicenza, som han kun flygtigt vilde passere, men hvor Palladios Mesterværker holdt ham fast i flere Dage, og videre til Venedig, hvor han tilbragte en Maaned med at studere »eine grosse Sammlung perspektivischen Gemälde«, som vakte hans største Beundring. Derimod omtaler han ikke Byen med et Ord.

Den 31. December 1825 ankom han til Rom, hvor han straks opsøgte Thorvaldsen, der med sædvanlig Beredvillighed tog sig af sin Landsmand. Martens trængte i høj Grad til hans Støtte, da han var ganske blottet for Penge og følte sig meget forladt. Thorvaldsen havde faa Aar før flyttet sit Atelier til det store Rum i Stalle Barberini, hvor han kunde faa Plads til at udføre sine kæmpestore Bestillinger paa Gravmonumenter og Rytterstatuer. Martens blev betaget af den Rigdom af Mesterværker, han her saa, og det første, han foretog sig i Rom, var at lave

en Skizze af Atelieret, som det stod med Christusfiguren, Apostlene og Frontespicen til Frue Kirke, Pavemonumentet o. m. m. Denne Tegning, der vilde give os et langt troværdigere Billede af, hvordan Thorvaldsens Atelier saa ud, end det senere Maleri, har jeg desværre ikke kunnet opspore.

Martens blev nu grebet af Roms arkitektoniske Skønhed og udførte en Række Skitser fra Kirker og Klostergaarde og et Oliemaleri fra St. Lorenzo-Kirken, som han bad Akademiet om at maatte sende hjem med det Skib, der skulde afhente Thorvaldsens Værker, »da det kun er 1½ Alen stort, fylder det ikke saa meget i Skibet«.

Den 29. Aug. 1827 ansøgte han Kongen om Forlængelse af sit Stipendium. Hans Arbejder havde vundet Thorvaldsens og andre Kunstneres Bifald, men hans Fag krævede endnu 2 Aars Studium i Rom. Samtidig skrev han til Jonas Collin, den indflydelsesrige Sekretær ved Fonden ad usus publicos, og bad ham støtte Ansøgningen. Han paa-beraabte sig Kongens Løfte fra Louisenlund og de Arbejder, han havde udført i Rom, navnlig et Maleri fra Klostergaarden i St. Giovanni in Laterano, som Prins Christian Frederik havde bestilt hos ham.

Akademiet og Fondens Direktion var dog ikke synderlig overbevist om hans Talent. Stipendiet blev vel paa Thorvaldsens anbefaling forlænget, men kun for eet Aar og med den Tilføjelse, at han skulde anvende Pengene til Fuldførelsen af sine Arbejder i Rom og til Hjemrejsen. Men Martens foretrak at bruge dem til, i Selskab med Freund og Bissen, at rejse til Syditalien og Sicilien. De opholdt sig i længere Tid i Pæstum, Pompeji og Neapel, hvor Martens skriver, at han »stadigen besøgte Musæet«. Da han kom tilbage til Rom, havde han faaet Mod og Lyst til at begynde paa et stort Arbejde, og hans Glæde over Thorvaldsens Venskab og Berømmelse, der var steget endnu mere ved den Ære, der blev Kunstneren til Del, da Pave Leo personlig besøgte hans Atelier — en Begivenhed, som Martens sandsynligvis selv havde overværet — gav ham Lyst til at forevige dette Optrin i et Billede. Han vilde imidlertid ikke blot give en fotografisk Gengivelse af Episoden, men benytte den som Udgangspunkt for en samlet Oversigt over Thorvaldsens Virksomhed, saaledes at Værkerne og deres Opstilling i Atelieret blev symbolske for den Aand, der besjælede den store Kunstner, eller — maaske snarere — som Martens lagde ind i hans Arbejder. Men for at faa den rette Symbolik frem og tillige skabe en Scene, hvorpaa de høje Herrer kunde fremtræde, kunde Martens ikke nøjes med at male Kunstværkerne, som de stod, men maatte i Fantasien foretage forskellige Ændringer i Opstillingen. Han ender sin Redegørelse for Billedet med de

Ord, »at Atelieret, — naar Pavens Monument vorder fuldført — vil som allerede begyndt paa, blive ordnet saaledes, som jeg i mit Maleri har angivet det; muligen vilde Maleriet saaledes ikke være aldeles uden Interesse«. I et Brev til Akademiet d. 20. Aug. 1828 gjorde han Rede for Billedet:

»Opmuntret ved saa mange Kunstværker, som jeg i den korte Tid havde seet, formaaede jeg ikke længer at indskrænke mig til den blotte Copie af de Gienstande, der nærmest udgjorde min Genre, men for ikke (at) undertrykke min senere friere Anskuelse valgte jeg til Behandling Thorwaldsens større Atelier, hvor han imodtager Besøget af Paven Leo XII, og var det min Plan at forene til et helt alle Thorwaldsens Arbeider.

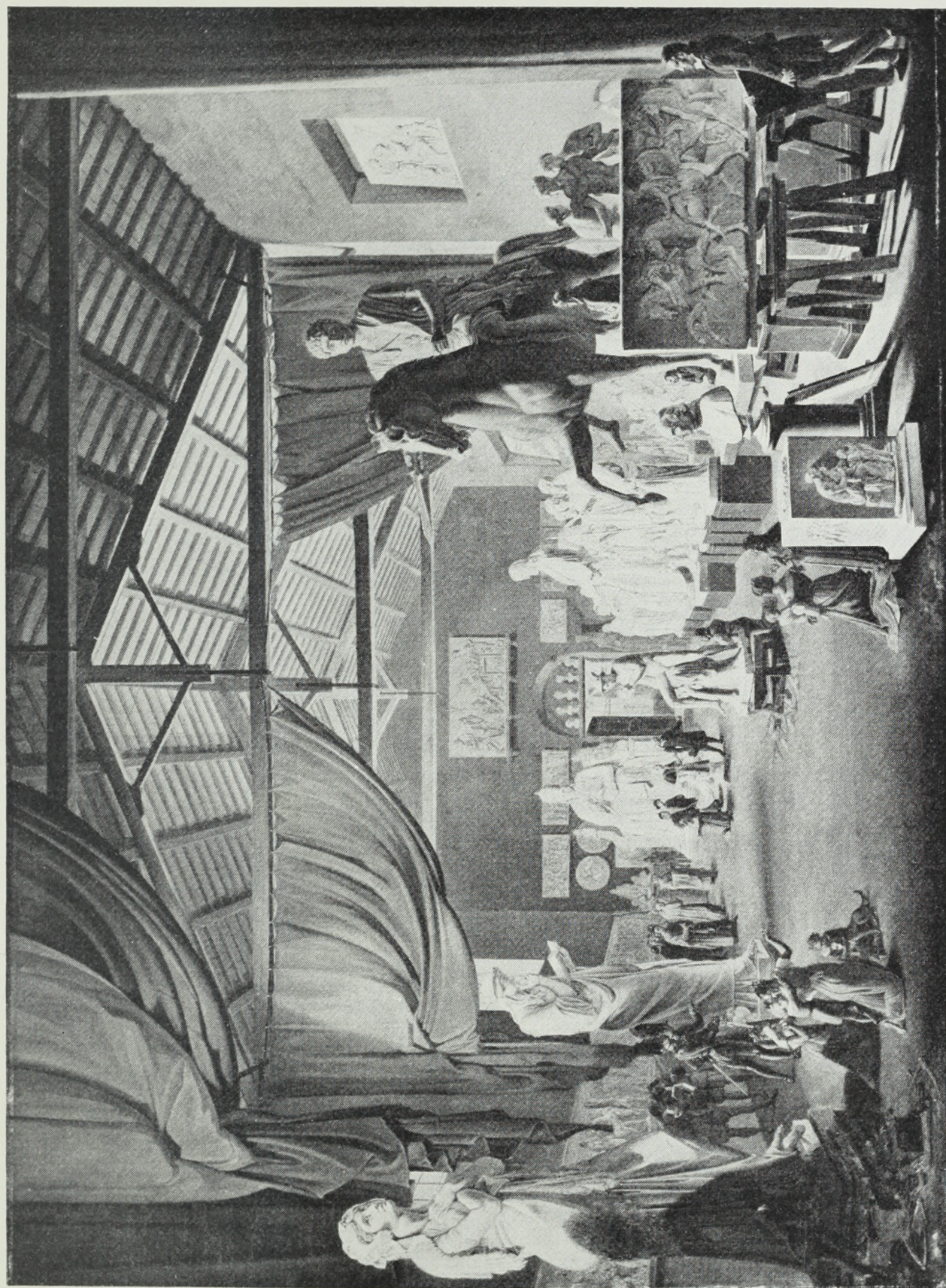
I Baggrunden er Pius VII den dominerende Figur som Hovedet for den christne Religion; denne Figur dækker med den tredobbelte Krone Christus' Figur paa det Basrelief, der forestiller Paveværdighedens Indstiftelse, idet Christus overantworter Petrus Nøglen til Himmelen; dette ved Siden er anbragt Allegorien paa den græske Kunsttidsalder, da Guderne endnu beboede Olympen, nemlig Basreliefet, hvor Muserne efter Apollos Lyrespil danse om Gratierne; neden under dette sees Natten, hvorved jeg i denne Forbindelse har tænkt mig en ældre Tidsalder end hin; tæt ved har jeg placeret Dagen, og mente jeg ved at anbringe dette Basrelief bagen for Pave[ns] Figur at underlægge den Betydning, at Christendommens fromme Lær[e], idet den begeistrede Raphael, Michel Angelo, Titzian og flere af Paven begunstigede Kunstnere, som Grækerne vist ikke vilde have taget i Betænkning at optage i deres Midte, vakte paa nye Kunstens Morgenrøde.

Chariatiderne, bestemt til Kongens Throne, ere decorationsvis anbragte paa hver Side af Døren, ovenover hvilken hænger det Basrelief, hvor Priamus bønfalder Achilles om Hectors Lig. Jeg har antaget det collosalt, af ingen anden end den individuelle Grund, at dette Basrelief altid frem for alle de andre saa uendelig interesserede mig; hvorvidt grundet vil Akademiet selv kunne bedømme da jeg ved første Leilighed skal sende en Gibsafstøbning til Kjøbenhavn, som Thorwaldsen har skænket mig.

Hovedplanen eller Mellemgrunden indtager Christus med Apostlene og Johannes, der prædiker i Ørkenen, samt de levende Figurer, Thorwaldsen og Paven med sin Prælat-Svite og Nobelgarden, hvilke alle saaledes ere stillede, at Frelseren signende aabner Arme imod dem. Christus, der led Døden for Menneskene, dækker Døden og den døende paa det bekiendte Gravmæle-Basrelief, og saa har jeg med Overlæg hensat Johannes, denne Messias Forgænger og Bebuder, saaledes, at han fordunkles af Christus-Figuren.

I Forgrunden sees Prinds Poniatauskys Statue equester samt de to collosale Bifigurer til Pavemonumentet, Styrken lige over for Poniatausky-Figuren og Visdommen beskeden ved Siden, ikkun Hovedet og Visdomsbogen belyst. Et Stykke af Alexanders Triumf aldeles i Skygge tiener til at samle Forgrunden i Masse, bagen for er Speranza og de 3 Gratier. Consalvi Byste beforder Over-

Ditlev Martens: Pave Leo XII's Besøg i Thorvaldsens Værksteder ved Piazza Barberini Lucasdagen den 18. Oktober 1826.
Rom 1830. (Thorvaldsens Museum).

gangen imellem Lys og Skygge. Det forekommer mig, at denne Mands Byste netop hører til Maleriets Indledning eller Forgrund, da denne Kunstnerens trofaste Ven og Beskytter hævdede indtil sin Død de Fortienester, som Canovas øvrige Landsmænd saa ugieerne indrømmer den høitbegavede Transmontaner. Et Tegnebrædt er hensat ved Piedestalen med en Contour af Jason, der etablerede Thorwaldsens Renommé uden for hans Fødeland.

Belysningen betræffende har jeg antaget det tidligere Dagslys med Betydning paa den plastiske Kunsts nærværende skønne Tidspunkt. Christus optager Hovedlyset, Poniatowsky Hovedskyggen, Gratierne et blidt, Mercur derimod et stort og koldt Lys, Speranza grønligt i Farven, Døbefonden for Island et varmt Lys.«

Spredt i Atelieret findes levende Figurer: Paven, der vises rundt af Thorvaldsen, hans Følge og Soldater, knælende Kvinder og Børn og i Forgrunden yderst til højre en ung Mand med en Mappe under Armen, der ved Sammenligning med Martens' Ungdomsportræt tydeligt viser sig at forestille Kunstneren selv.

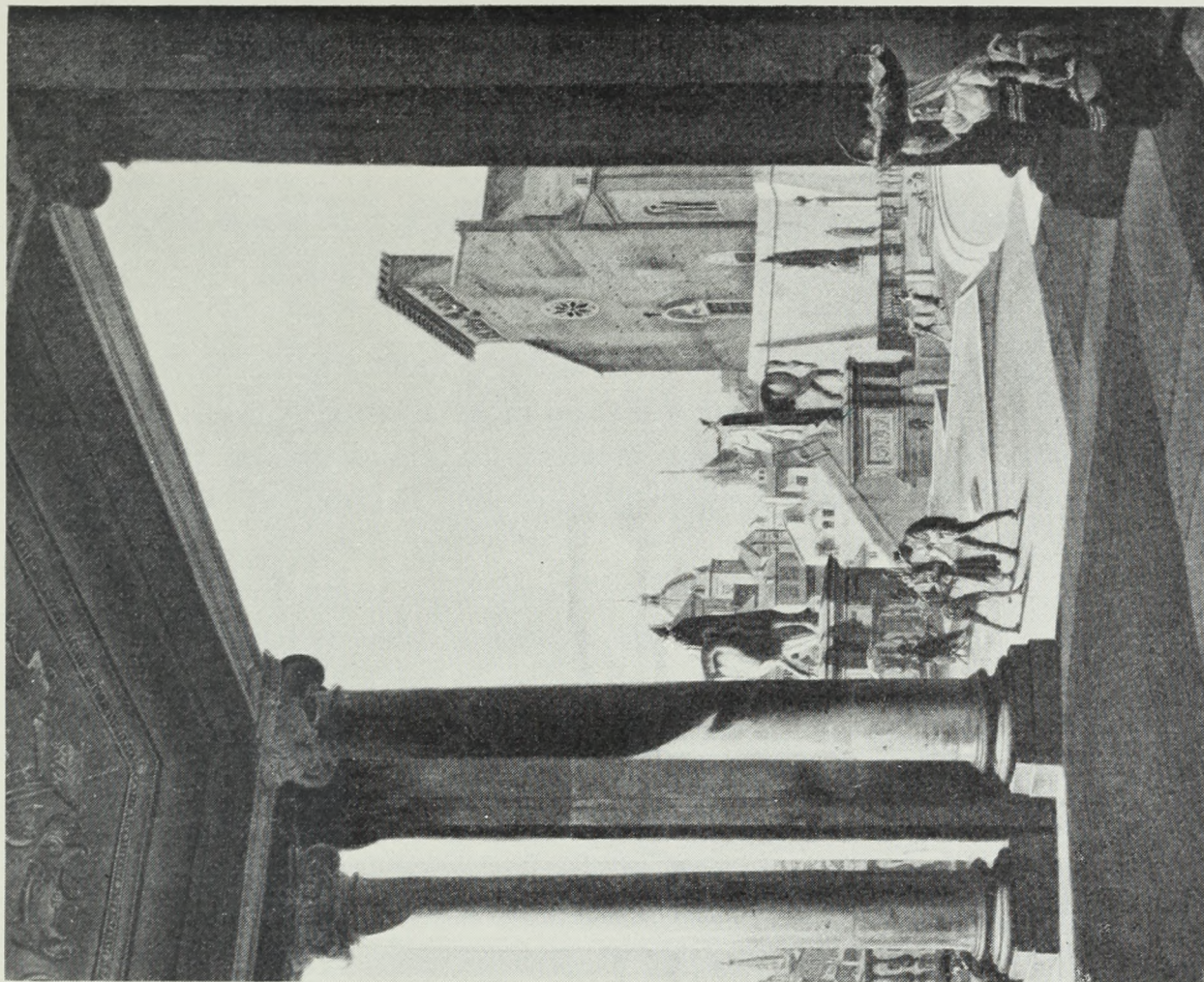
Da Billedet kom hjem d. 5. Juli 1831, købte Kongen det efter Akademiets Vurdering for 400 Rdl., som Martens takkede for d. 22. Dec. s. A., idet han paa ny ansøgte om et toaarigt Stipendium for at fortsætte sine Studier paa en Rejse til Spanien. Ansøgningen blev afslaaet, og Martens sendte d. 18. Maj 1832 en ny og bitter Skrivelse til Kongen og klagede over, at han hverken kunde blive og fortsætte sit Arbejde eller havde Penge til Hjemrejsen, »saa meget mere som Deres Majestæts Academie har taxeret mit Malerie for 200 Specier, paa hvilket jeg bestandig har arbejdet i over 2de Aar«. Han beder nu om »den ringe Sum af 400 Specier [800 Rdl.], som er det aller nødvendigste for at kunne dække min Gæld og gjøre min Tilbagereise til Fædrelandet [mulig]«, og han tilføjer, at en Ansøgning af denne Art aldrig er blevet afslaaet en kongelig Pensionær. Kongen resolverede da d. 10. Juli 1832, at der skulde bevilges ham 400 Rdl. til Hjemrejsen, som først skulde udbetales, naar han erklærede, at han kunde og vilde rejse hjem. Dette meddelte han Fonden i Marts 1834, som derefter tilstillede ham Pengene, men først 1855 vendte Martens tilbage til København. Han døde i Kiel 1864.

Martens fik saaledes kun ringe Paaskønnelse hjemmefra, men Thorvaldsen holdt stadig sin Haand over ham og viste ham Godhed. Han købte flere af hans Billeder, som nu hænger i Museet, og gav ham den Opgave at gøre Udkast til en Dekoration af hans Hjem. I de samme Aar, hvor Freund med Hilkers Hjælp lod sit Hjem i Materialgaarden smykke med Dekorationer i pompejansk Stil, tumlede Thorvaldsen og Martens med de samme Tanker for Hjemmet i Rom. Men Thorvaldsen,

To Malerier af Ditlev Martens fra Thorvaldsens Malerisamling.

Til venstre: Udsigt til Peterskirken fra Via sacra Nord for Rom. Til højre: Capitolium set fra Kolonnaden i Conservatorenes Palads.

der stadig kælede for Tanken om engang at vende hjem til Danmark, forlangte, at Dekorationerne skulde udføres billigt og saaledes, at de kunde pakkes sammen og stilles op igen i København uden at forøge Transportudgifterne, hvad der gjorde den Opgave, han stillede Martens, yderst vanskelig at løse.

Martens skriver om Planen i et Brev til Prins Christian Frederik d. 7. Marts 1830, hvori han havde indlagt en lille Skitse:

»In einem groszem Zimmer Platz zu schaffen demohnerachtet doch alles gut beleuchtet und mit wenigen Kosten Aufwand nicht allein elegand sondern auch so einzurichten, das alles zusammen gepackt und in derselben Ordnung in Copenhagen wieder aufgestellt werden könnte ohne dadurch die Unkosten des Transports zu vermehren.

Dasjenige, welches Platz haben soll, ist folgendes: 1600 Bücher und noch Platz zu einer Vermehrung von 4 bis 500, 60 Vasa, unter welchen sich 6 grosze befinden, 200 Schalen, 2 bis 300 Terracottæ, 100 Marmorfragmente, 2 Schränke angefüllt mit Brunsen, nebst Münzsammlung und übrige Kostbarkeiten.

Da mein Plan nicht allein denjenigen gefallen hat, die bloz Linien oder sogenannte Ornamenten sehen wollen, ohne jedoch etwas weiteres zu denken, sondern auch denen, dessen Fantasie immer bescheftiget sein will, so beifüge ich eine kleine Copie der Zeichnung nebst Erklärung derselben.

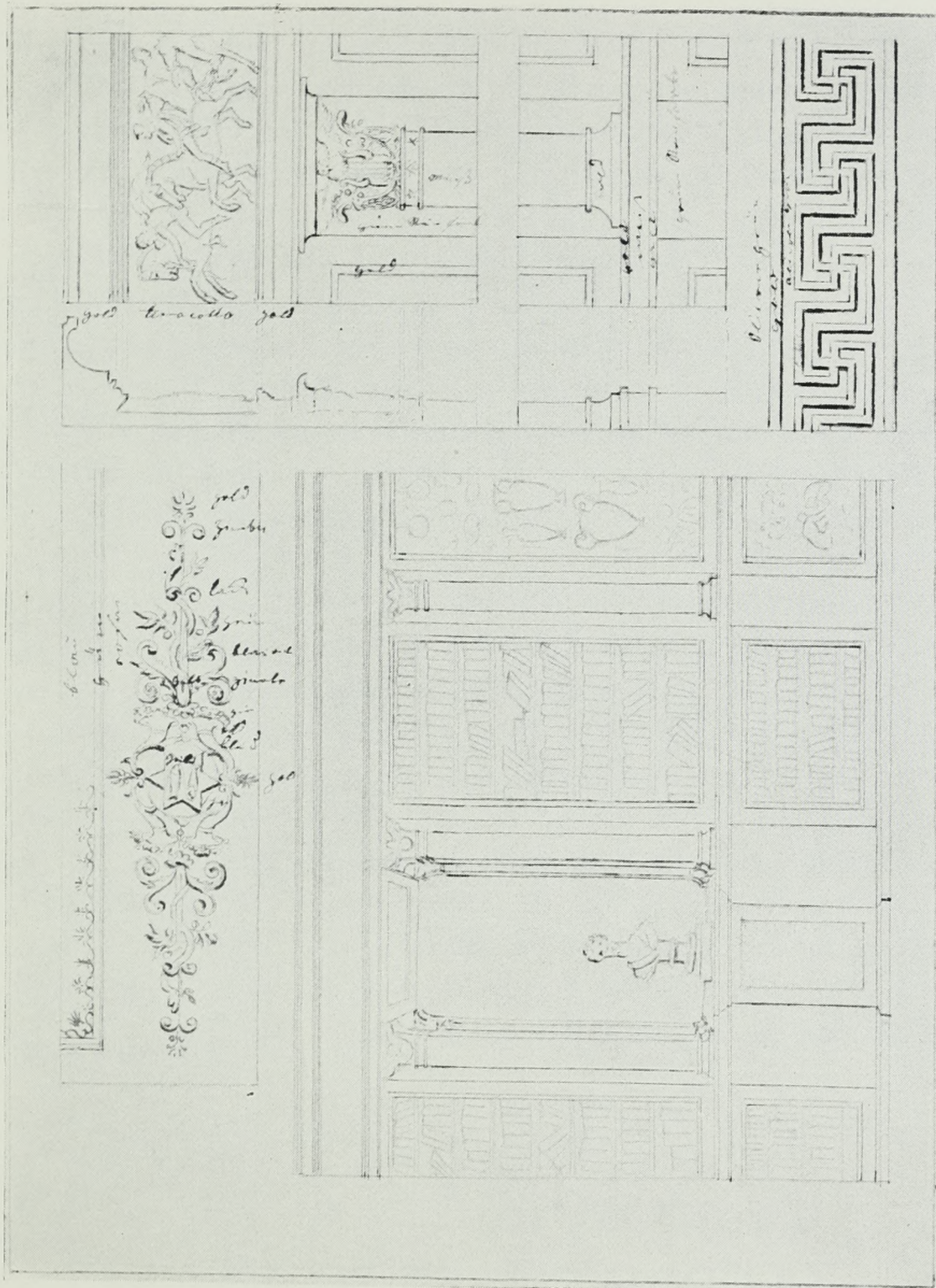
Die 3 Haupt-Wände bekamen jede eine Nische, in der einen die Büste Seiner Majestät; jene gegenüber in der 2ten Nische die Büste des Pabsten, weil Thorwaldsen als Precident oder Professor von S. Luca ein päbstliches Amt bekleidet; in der dritten die Büste der Minerva als Beschützer in der Wissenschaften und Künste; diese stehen auf olivenfarbige Postementer mit goldenen Allagrecken verziert; selbige dienen zugleich als Schränke zur Aufbewahrung der Münzen und andere Kostbarkeiten.

Rundum in dem Friese von gebranten Thone Alexanders Triumph, die Kapitaler gleichfals von gebranter Erde, doch vergoldet. In der Stelle der Schnecken und Blume ist hier die Eule mit ausgebreiteten Flügeln angebracht als Zimbol der Wissenschaften; diese sitzt auf der Leier, welche die alte antike Form hat, nemlich eine Schildkrötenschale mit 2 Hörner, hinter dessen corda her vorkommen Lorbeer-Zweige. Ich habe damit andeuten wollen, das die Thöne der Corde oder hier eigendlich die Werke der Künstler und Wissenschaften genau bestimmen wie hohen oder niedrigen Grade der Vollkommenheit Selbige erreicht haben.

Die Palmenzweige, welche die ausere und untere Form der Kapital bilden, das Zeigen des Friedens hier Seelenruhe, ohne welche kein groszes Werk entstehen kann, unter die drei Sterne wovon der eine Thorwaldsens Nahme bildet, habe ich mir Maler, Bildhauer und Argideckt unter gedacht.

In einen rosenfarbigen Friese unter der Decke sind die 12 Himmelzeichen angebracht, jedes umgeben mit 4 Füllhorne als Zimbol, das eine jede Zeit

Ditlev Martens : Skitse til Udsmykning af de Værelser i Rom, hvor Thorvaldsen opbevarede sine Samlinger.
Gengivet i v. St. (Originalen i Rigsarkivet, (Fonden ad usus publicos)).

H Kunstakademiet.
Indkommebogen.
Brev fra martens 7/3-18

grosze Männer her vorgebracht hat, die her vorkommenden Schlangen Zimbol der Weisheit, welche hier durch ihre nathürliche Bewegung die Laubeerzweige zertheilt, indem Selbige (die Weisheit) jeden gerechten Lohn nie entsagen würd.

Die ganze Decke ist himmelblau ohne Verzierung blosz mit einen einfachen grünen Ornamente umgeben, welches man in Pompei findet.«

Som det vil ses, er den indgaaende Forklaring ikke overflødig, hvis man skal kunne forstaa den indviklede Symbolik i Udkastet. De tilføjede Farveangivelser viser, at Dekorationen vilde blive meget broget, og naar Martens paaberaaber sig, at han har sine Ideer fra Pompeji, hvor han opholdt sig sammen med Freund, kan man ikke lade være at drage en Sammenligning mellem Martens' Udbytte af sine Studier i Pompeji, og hvad Freund og Hilker havde lært af Oldtidsbyens Interiørkunst, som det gav sig Udtryk i Kunstnerhjemmet ved Frederiksholms Kanal, og man undres over, hvor forskelligt man kan tage ved Lære.

Om Thorvaldsen alligevel ikke har fundet Behag i Martens' Udkast, eller om han dog har fundet det for kostbart og upraktisk at føre en Hus-Dekoration med fra Rom til København, vides ikke, men Arbejdet blev i hvert Fald ikke udført.

I ovennævnte Brev til Prins Christian Frederik taler Martens om Thorvaldsens »schmeichelhafte Euserung, welche als Freund und Landsmann immer das Gepräge der grössten Schonung und Nachsicht hat«. Dette gjaldt ikke blot Martens. Thorvaldsens Dom over hans danske Kunstbrødre var, hvis man skal dømme efter de Anbefalinger, han gav dem, præget af den største Overbærenhed. I Fonden ad usus publicos findes en Mængde saadanne Anbefalinger selv for Kunstnere, der maa regnes til de meget smaa Talenter. De er som Regel skrevet med en anden Haand og kun signeret af Thorvaldsen, og dette giver dem et noget blanketagtigt Præg, men Thorvaldsens Navn undlod dog aldrig at gøre Indtryk paa de hjemlige Autoriteter.

Henny Glarbo